

והנוספת מקום כלב וכראש, אלא שאיפת התוראות החיצונית השקריה. כל ועמל והמשאבים מכוונים לבניית כועה דמיונית, נכובה וריקנית.

"זה הולך מהלך איום, ומתבצר בשיטה קבועה" — התופכת לסגורן של תרבות וחיים, השמים את רגשם המרכזי והעיקרי על יוקרתיות והישגיות ועל התראות חיצונית שכל מגמתה לגרוף הערצה ושבתים, שיטה "שעוקרת כל מהלך החיים של יסוד האורה האלחית של התורה כולה, הבאה לצרף את הבריות" — לטהר אותם, להשלימם ולתקנם מכל זסטרונוחיתם, "ולהרזים משפלותם אל רוממות המעלה האצילית. וכזה" — בעקירה זו — "האומה מתמוטטת, כי מאבדת את יסוד סגולתה וכחה הפנימי, הטבוע בקרבה מראש צורים" — לשאיפת שלמות והליכה מתמדת בחיקון החיים, "שהיא הפך הגאווה המאוסה של נטיית גרון והילוך עקב בצד גודל, מראש עייבת כל רעיון מרומם, הודיש העתקת ערך, הגורד ג"כ נטיית זריזות של העתקת מקום בתנועה מהירה ומזוזות, החיפוך מהליכת עקב בצד גודל".

* * *

על הפסוק "לכו בנים שמעו לי, יראת ד' אלמדכם", כותב הרב:

"ההתעלות התדירה במעלות הקודש, הרצון הקבוע להליכה מתמידה בדרך הקודשה והטהרה" — התעלות המהווה את שאיפת החיים היותר פנימית ומרכזית, בנפש הישראלית הטהורה, המכירה את סטרונותיה וחפיצה להשליטם, "היא מכשירה את הדור הצעיר להקשבה פנימית" — לא מפני אילוץ חיצוני, אלא מפני שהחיים בפנימיותם חפצים להקשיב, "להתבעה היוצאת מאת הרועים הגדולים העומדים לישראל בכל דור ודור". מכת העגרה נולדת הריזות, היריפה המוסרית הפנימית, והיא שפותחת את הפתח להקשבה אמיתית לדבר ד' שבפי ירועים הגדולים. אין זו ידענות לימודית של התקששות חיצונית, או הקשבה לצורך קבלת אישור לדעות הקבועות כבר, ללא כל רצון לקבל ולהתעלות. הגאווה הקרובה גורמת למצב נפשי

היא נטושה ועצלות ולחוסר רצון ועניין לשמוע ולקבל באמת. יכול האדם או לילמוד ולשמוע אך בכל דבר ועניין הוא יקשיב כעצם לעצמו, להתרדד לטוב, ודין ידמיין לעצמו כמה הוא צודק וכמה דרכיו מלאות אמת ויושר, ופעל חוצלת אמיתית לא תצמח לו מדברי תורה, מוסר ואמונה.

"אם חסר הרצון להתעלות" — להיחזק, להשלים סטרונות ולרכוש מעלות, "מוכרח גם כה השמיעה לחיות מתחלש, ודברים הנשמעים מפיו של האזינין, יעומד במעלות נפשו הרבה יותר גבוה מתעלה של הצעירות, וצריכות לקבל את השפעתו, הם נשמעים רק על-פי האופי של ציורם של חסידים". אין זו הקשבה לדבר נשגב וגדול, עניין אידיאלי שצריך להתרומם וללבו, ואין זו תנועה של קבלה התחדשות והתרוממות, כי אין כלל שאיפה מסוג, "ואם כן לא להאב הגדול הם שומעים, אלא לעצמם ולרגשי לבם. אבל נטי ונחליכה התמידית" — שמכח העגרה והצמאון הקבועים בנפש כמרכז החיים, "חוש ההקשבה הפנימית מתפתח, ואז באה השמיעה האמתית, השמועה למוסר האב, לקול הרועה הנאמן". לא הקשבה לצירי חלב, ולא חזיונות כל הנשגב העליון לדפוס התבנה הקטנים הקבועים זה מכבר, אלא שמועו אמיתית, הקשבה מליאה לשיח נשמתו של הרב, למלאו עומקם של חזיונות הגדול שבין השומע לבין רוממות רוחו של המשפיע. "לכו בנים" וזוא היסוד העיקרי, ומתוך השאיפה להליכה מתמדת בדרך הקודשה והטהרה — "שמעו לי" — ולא לעצמכם, למחשבותיכם ולהרגשותיכם, ומתוך כך "יראת ד' אלמדכם", ותעל עוד מחיל אל חיל.

ולאו מילתא היא, דאמר רב חסדא אנא משאני מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבותא. ושאשתו מקללתו בפניו. אמר רבא על עסקי תכשיטיה. וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד:
שם דרש (רבה) [רבא] בריה דרב עולאי מאי דכתוב (ישעיה ג) "ויאמר ה' יען כי

עסקי תכשיטיה. מינו רובה לקנות לה:

עין איה

הטוב, כן בקומת האדם הכוללת את כל הוייתו, צריך שידע שיש בו כחות כאלה שלא הרחבתם והתמתחותם יפעלו לטובה, כ"א הגבלתם וצמצומם. ואז יבנה האדם בהדר שלמותו והחברה הכללית תעמוד בשלמות כללותה, כי אחרי ההכרה בצד הגרוע שיש בעצמו, יהיה נשקף אותו הצד של הטוב שיש בזולתו, כדי שעל ידו יוכל להיות החסרון העצמי גשלים. הידיעה שיש בכללות הכח המתפשט על כללות הגויה חלקים כאלה שצמצומם הוא טוב וראוי, מגמיכה את הקומה מעט עד שמונעת אותה מזקיפה של גאווה דוקרת את זולתו. והנה, העוררן של הגאווה, כשהוא מגיע למרום מדרגתו, הוא מאבד את העולם, מפני שא"א עוד לחיים של חברה ואגד ציבורי להיות מתפתחים כ"ז שלא תהיה הכרה פנימית בכ"א שיש לו איזה דברים וכשרונות שהוא נמצא על ידם חסר, וישתלם רק ע"י עזר חבריו. אמנם אם יודמן מכאוב כזה באנשים שהם הכח הפועל בעולם, עוד יש תרופה למכה זו, כי ע"י הזיקוק של עצם הפעולות שהם צריכים להשלימן, יראה להם חסרונם והולשתם, עד שתאבד ההכרה הגאותנית. אבל הנשים, שהן היסוד הנפעל בחברה, עבודה כללית, בפרט שבליט ומוסרית רחבה, לא עליהן תחול בתור עיקר, ו"כל כבודה בת מלך פנימה"¹, לה אין מקום חיצוני שיגלה לפניה עוררן הגאווה כשהוא משתרש. וההשרשה הטבעית הזאת, היא מתנחלת בטבע קשה ואיום כ"כ עד שע"י ההשפעה של האם יצא בבנים במדרגה מפותחת כזאת, שגם כל ההכרות שבעולם לא יועילו. ואז יסתם אותו החלון של האורה, שעל ידו האדם מתקרב לאור השלמות האלהית העליונה, [כי רק] מפני שהוא מכיר את חסרון השלמתו, ע"כ תצמא נפשו להשתלם במקור השלמות באור עליון, שמזה נובעים כל סדרי החיים המתוקנים. ומתחזקת הידידה האינמה והפיזור הנורא של חלקי האומה שאין להם דבק פנימי, ע"י הגאווה הנוראה, המנשאים בשוא את

ליה סעודתא ליכלא ביממא או כעין יממא³.

כו. ושאשתו מקללתו בפניו, א"ר על עסקי תכשיטיה, וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד. יסוד חיי המשפחה הטובים והמתוקנים הראויים לברכת ד' שתהול על גויהם, הוא שיהיה עולמה של האשה ותביעותיה המיוחדות ע"פ מצב נפשה, אע"פ שאין להם כל יחס להעולם של האיש והלך נפשו, גלויים לפני הבעל בתור בעל ואב הבית. ואע"פ שהתביעות של התכשיטין יכולות להיות רחוקות מחוג מבטו ומהשקפתו על החיים והמוסר, מ"מ יהיה יודע את לב האשה, כמה תוכל להיות נכאבת ונדאבת בחסרה את המוכרח לה לפי מצבה. אמנם לעולם לא יוכל אור הברכה לחול כ"א כשלא תקלקל השפעה זו של דעת נפש האשה את השורה, והתכשיטין בהיותם בכל צרכם לפי תכונת האשה, מ"מ רק הרחבות לחיים, שאינם באים כ"א בהיות לאדם היכולת להרחיב את חייו בתביעות כאלה. אבל אם יעמיס עליו עי"ז עול כבד, הממרר את החיים יותר מההרחבה שיש בכחם לחת, אין דעת כ"א¹ והפלגה הבאה מתוך עוררן וחסרון ההכרה במשקלה, כשם שהיא מעדפת באיזה אופן, תוכל ג"כ לחסר, כי "בלא דעת נפש לא טוב"². ע"כ הדבר מוגדר רק בדאית ליה ולא עביד, שרק בעת השג היד, או, כאשר תתגלה רק הידיעה של הצורך הנפשי, אע"פ שהוא מיוסד בעולם אחר של נפש האשה, מ"מ תתעורר החובה של הצדק למלא את הטוב המתחייב, "אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות"³.

כו. דרש רבא בריה דרב עילאי, מ"ד "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון", שהיו מהלכות בקומה זקופה. בתוכיותו של האדם מושקף לו כל עולמו, וכאשר בעולם הכללי הנה אנו מוצאים את הכחות מחולקים לטוב ולרע, והרע אמנם ראוי להיות במציאות, אלא שהוא צריך להיות כפוף אל

3. יומא עה, ב. כו. 1. כך הוא בכתי"ק ונראה שחסרה מלה וצ"ע. 2. משלי יט, ב. 3. שם ג, כז.

כו. 1. תהילים מה, יד.

108 א
110 ב

גבהו בנות ציון, שהיו מהלכות בקומה זקופה. "ותלכנה נטויות גרון", שהיו מהלכות עקב בצד גודל. "ומשקרות עינים", דהו מלאן כוחלא לעיניהו ומרמזון. הולכות עקב בצד גודל למעט צהלוקן, שיהו מקמלקין צה, וסיף שזסה צפסיעומיה. והך נטיס גרון לילך צנחמ, לי סלינו רואה לרגליו: ומשקרות עינים דמליין כוחלא. לשון סיקרא: ומרמזון. את הצחוריס. סיקור לשון הצטס:

עין אייה

כל אחד בפני עצמו לעולם מלא ושלם, כאין חסרון המעורר צורך להיות מתחבר עם רעהו. וההשרשה הרעה באה ע"י הבנות, שהיו מהלכות בקומה זקופה.

כת. "ותלכנה נטויות גרון", שהיו מהלכות עקב בצד גודל. יש אשר הסבב הגאווה את כל הקומה של האדם, עד שתעורר כ"כ את עיניו, עד שלא ימצא בנפשו שום חסרון ושום רעיון שיוזיק אותו להתחבר לזולתו, מ"מ בעצמו ירגיש שיש בו צד שפל וצד עליון, דהיינו חלק הגוף החומרי שכל החושים והנשיות הגסות נסמכים עליו, וחלק העליון, הצד השכלי, שרק ע"י ההשפעה הטובה שהצד השכלי משפיע על יתר הכחות הגופניים, בשביל כך נעשה האדם כולו שלם. והנה הראש, שהוא מכון אל השכל, כ"ז שיש רעיון תכני באדם, שגופו צריך הוא להיות מושפע מהנהגת השכל והכרעתו, אז אותה הנטייה בעצמה לא תתן להתפתח באדם, הנטייה ללכת נטוי גרון, בהרמת ראש, בתנועה המורה מניעת צורך של הראש להתעסק בהשגחת משטר הכחות השולטים בכל מלא החומר. והנה כל זמן שהאדם מרגיש בעצמו ששלטון השכל, אפילו השכל שלו עצמו, הוא צריך להיות מתפשט ג"כ על הכחות הגופניים כולם, אז כבר מתגלה ברעיונו סדר שלם של מטרות, של רעיונות חרשים, שהוא צריך להשיגם, עד שימצא בעצמו תמיד שהוא עולה במעלה יותר שלמה ממה שהיה עומד עליה בתחילה, דהיינו ששלטון השכל על חומר הוא במעלה יותר שלמה ממה שהיתה אצלו בתחילה. לזאת יתעורר בו כח הזריות הפנימית, שנמצא הוא קשור באיזו רדיפה מוסרית. מה שא"כ כשהגאווה הגסה מגיעה עד קצה גבולה, עד שלא די שלא ימצא בעצמו האדם שום חסרון שיוזיקהו להיות עבורו נטפל לזולתו התחברות של ריעות, אלא שאפילו חלקיו עצמם, ימצא שכל אחד מהם בפ"ע הוא עולם שלם שאיננו נזקק במאומה לזולתו. ואז יתרומם הראש בנטיית גרון, גמר חותמה של הרשעה הגאותנית. ואז כבר בטלו כל האידיאלים, אין שום מגמה

והתרוממות, וממילא אין לאדם זה כ"א ההנאות של חיי השעה. ואז המנוחה של העצלות, הטבועה על יסוד הרשע של הגאווה, מלפפת אותו. וזה הולך מהלך איום, ומתבצר בשיטה קבועה, שעוקרת כל מהלך החיים של יסוד האורה האלהית של החכמה כולה, הבאה לצרף את הבריות ולהרימם משפלותם אל רוממות המעלה האצילית. ובוה האומה מתמוטטת, כי מאבדת את יסוד סגולתה וכחה הפנימי, הטבוע בקרבה מראש צורים, שהיא הפך הגאווה המאוסה של נטיית גרון והילוך עקב בצד גודל, מראש עוזבת כל רעיון מרומם, הדורש העתקת ערך, הגורר ג"כ נטיית זריות של העתקת מקום בתנועה מהירה ומזורזת, ההיפוך מהליכת עקב בצד גודל.

כת. "ומשקרות עינים", דהו מלאן כוחלא לעיניהו ומרמזון. הקצוות פוגשים הם זה את זה מתוך הגאווה העוברת כל גבול, המסכמת שכבר הגיע האדם למרום השלמתו עד שאינו צריך עוד לבקש ולשאוף השלמה פנימית אמיתית. הנפש החופשת היטב את תוכן הפנימי שלה, מרגשת מיד בריקניות ואפסותה, שכיון שחסר לאדם אותו תוכן החיים של הפץ ההתעלות מפני ארסה של הגאווה, כבר אין לחייו שום תוכן. ולמלא את הריקניות הנוראה מוכרחת היא למצא את עולמה לא בקרבה פנימה כ"א בחוץ, במציאת חן של הסביבה. נמצא שההתגדלות הקיצונית שהיתה חפצה להתגדר בה, נהפכת לה לשפלות גדולה, עד שהיא חפצה רק להיות משועבדת למצב הנפש של הסובבים אותה ותשתדל ביפוי חיצוני במדה מופלגת. וההשתדלות הזאת לא תשאר רק בגבול ההסכמה, הלוקחת רק איזה זמן ואח"כ הרושם הולך לו, כ"א היא מטבעת עמוק יפה את המבוקש של התמכרות למצא חן, עד שמלבשת את התנועות הטבעיות בזה הזרם, וזה הולך עד הקצה האחרון של אבידת העצמיות לגמרי ושל שפלות הנפש היותר קיצונית, עד שבהתפשטה באומה מביאה לה הרס גמור, שמביא אותה לירי